

12. MAPY TOPOGRAFICZNE

Po wyzwoleniu kraju jednym z ważniejszych zadań służby geodezyjnej było dostarczenie gospodarce narodowej map topograficznych, niezbędnych do odbudowy i rozbudowy państwa.

W pierwszych latach powojennych potrzeby te zaspokajano udostępniając reprodukcje przedwojennych map topograficznych. Prace te wykonywało Biuro Kartograficzne Głównego Urzędu Pomiarów Kraju, które zorganizowało własne pracownie redakcyjne, kreślarskie i zakład reprodukcyjny. Udostępniane mapy były w znacznym stopniu zdezaktualizowane.

Po zakończeniu wojny dysponowano w szczególności mapami topograficznymi w skalach 1 : 25 000 i 1 : 100 000 wydania przedwojennego i wojennego (polskiego i niemieckiego), opracowanymi w różnych odwzorowaniach i układach współrzędnych. Mapy w skali 1 : 25 000 pokrywały około 60% powierzchni kraju, a w skali 1 : 100 000 obejmowały cały obszar kraju. Mapy te, z powodu znacznej dezaktualizacji, nie mogły być w pełni wykorzystywane do potrzeb gospodarczych i obronnych, w związku z czym przystąpiono do ich aktualizacji.

Kierując się koniecznością doprowadzenia prac geodezyjnych i kartograficznych do stanu odpowiadającego zadaniom budownictwa socjalistycznego i obronności kraju Prezydium Rządu podjęło w 1953 r. uchwałę w sprawie założenia jednolitej państwowej sieci geodezyjnej i opracowania mapy podstawowej państwa. Uchwała ta zobowiązała do opracowania i wydania nowoczesnej mapy topograficznej w skali 1 : 25 000. Zadanie to zostało powierzone Centralnemu Urzędowi Geodezji i Kartografii oraz Ministerstwu Obrony Narodowej.

Mapa ta była pierwszym tego typu opracowaniem wykonanym przez cywilną służbę geodezyjną. Przed przystąpieniem do tej pracy trzeba było wykonać szereg przedsięwzięć umożliwiających jej opracowanie, a w szczególności:

- ujednolicenie i uzupełnienie sieci triangulacji i niwelacji państwowej, stanowiącej podstawę do opracowania mapy,
- przeszkolenie kadry fachowej w zakresie fototopografii, kartografii i reprodukcji map,
- opracowanie instrukcji technicznych,
- zakupienie odpowiednich przyrządów, instrumentów i środków transportowych.

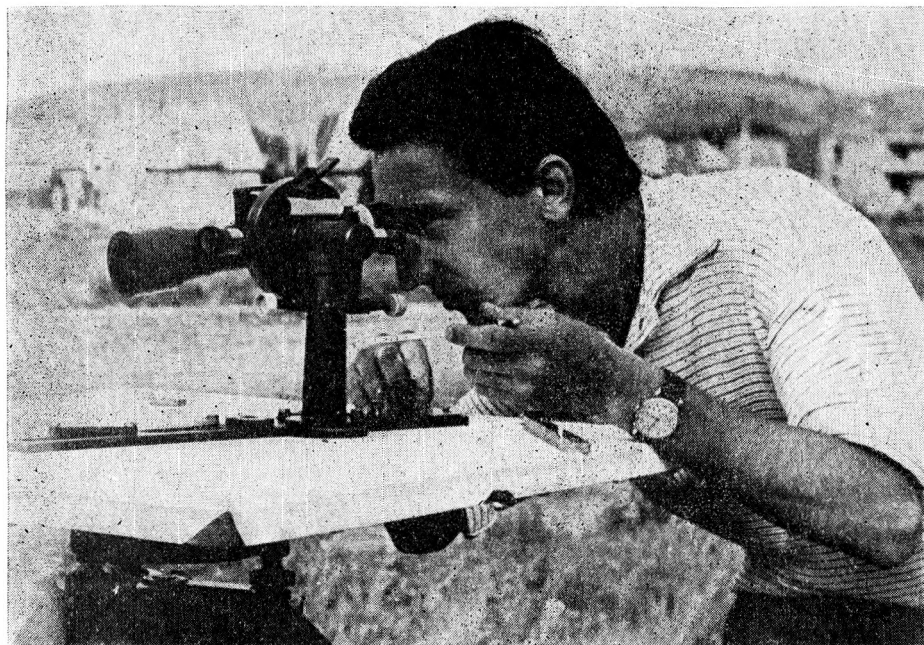
Po zrealizowaniu tych przedsięwzięć przystąpiono do opracowania mapy. Ze strony GUGiK mapę wykonało Państwowe Przedsiębiorstwo Fotogrametrii w Warszawie wraz z wydziałami produkcyjnymi w Krakowie, Poznaniu i Rzeszowie.

Mapa ta ze względu na konieczność szybkiego jej opracowania została sporządzona dla części obszaru od początku, na podstawie wykonanych w tym celu zdjęć lotniczych, zaś dla pozostałego terenu na podstawie aktualizacji starych map w skali 1 : 25 000. W ciągu zaledwie 6 lat mapa została wykonana dla obszaru całego kraju. Dla potrzeb gospodarczych wydano ją w postaci tzw. „powiatówek” i jeszcze dzisiaj jest wykorzystywana przez wiele resortów gospodarczych.

Postępująca odbudowa kraju wymagała dostarczenia również szczegółowych

map topograficznych. Dlatego w 1955 r. została podjęta kolejna uchwała Prezydium Rządu, która zobowiązywała do opracowania szczegółowej mapy topograficznej w skali 1 : 10 000, a niektórych rejonów kraju w skali 1 : 5000.

Szczegółowa mapa topograficzna w skali 1 : 10 000 (1 : 5000) była pierwszą tego typu mapą opracowaną w Polsce, a na tak szeroką skalę również w świecie. Prace te nie mogły więc być oparte na wcześniejszych doświadczeniach. Przygotowanie do opracowania mapy wymagało uprzedniego przeprowadzenia szeregu prac przygotowawczych i organizacyjnych – w tym przede wszystkim przeszkolenie odpowiedniej liczby topografów. Rozwinięto w tym zakresie szkolnictwo dla potrzeb Państwowego Przedsiębiorstwa Fotogrametrii, jak również zorganizowano szkolenie topografów w Wojskowej Akademii Technicznej.

Fot. 12.1. Topograf wykonuje pomiary stolikowe do sporządzenia mapy topograficznej

W latach 1955–1974 zostały wykonane czystorysy map obszaru obejmującego około 70% powierzchni kraju. Natomiast dla obszaru całego kraju zostały wykonane zdjęcia lotnicze, fotomapy i pierworysy topograficzne.

Pierworysy mapy zostały sporządzone w skali 1 : 10 000 dla obszaru obejmującego 96% powierzchni kraju i w skali 1 : 5000 dla obszaru pokrywającego 4% powierzchni kraju (tereny przemysłowe i niektóre miasta).

Za opracowanie pierworysów szczegółowej mapy topograficznej została przyznana nagroda państwowa II stopnia.

Mając na względzie utrzymanie aktualności pierworysów, w 1970 r. Prezydium Rządu podjęło decyzję w sprawie opracowania i aktualizacji szczegółowej mapy topograficznej kraju. Stosownie do tej decyzji okresowa aktualizacja mapy jest przeprowadzana co 5–15 lat, w zależności od zmian występujących w poszczególnych regionach kraju.

Decyzja zobowiązywała również do wymiany map, wykonanych uprzednio, na mapy w układzie współrzędnych, który został przyjęty w 1968 r. dla map przeznac-

czonych dla potrzeb gospodarki narodowej. Zobowiązywała ona również do wykonania dla obszaru całego kraju prac kartograficznych, umożliwiających udostępnienie map użytkownikom.

Zarówno prace aktualizacyjne jak i prace kartograficzne są realizowane w terminach wynikających z ww. decyzji.

Dokonana w grudniu 1976 r. zmiana przepisów, dotycząca kwalifikacji materiałów geodezyjnych i kartograficznych, umożliwiła wydawanie map jednolitych dla obszaru państwa, co z kolei zobowiązało Urząd do szybkiego dostarczenia ich gospodarce narodowej.

Stosownie do wymienionych wyżej uchwał i decyzji Prezydium Rządu, opracowano pierwotny rys map w skali 1 : 10 000 i okresowo je aktualizowano; dla części obszaru państwa wykonano prace kartograficzne oraz druk map.

Na początku 1977 r. GUGiK podjął zadanie pilnego opracowania całego zestawu skalowego map dla potrzeb gospodarczych w skalach od 1 : 10 000 do 1 : 1 000 000.

Biorąc pod uwagę z jednej strony brak map i ogromną presję potrzeb gospodarczych, z drugiej zaś ograniczoną moc produkcyjną, szczególnie w zakresie prac kartograficznych, Urząd zdawał sobie sprawę z tego, że nie jest w stanie opracować w najbliższym czasie wszystkich potrzebnych map. Dlatego zdecydowano się wykonać w pierwszej kolejności te mapy, na które jest największe zapotrzebowanie.

Analizując potrzeby resortów gospodarczych uznano za najpilniejsze zadanie opracowanie map topograficznych w skalach 1 : 10 000 i 1 : 50 000. Równocześnie zdawano sobie sprawę, że potrzebna jest mapa w skali 1 : 25 000, jednak biorąc pod uwagę, że wykonanie jej jest bardzo pracochłonne i może być zakończone dopiero w końcu następnej 5-letki, postanowiono, że do czasu opracowania nowej mapy w skali 1 : 25 000, wykonywanej sukcesywnie w drodze generalizacji map w skali 1 : 10 000, będą wykonywane i udostępniane powiększenia z map w skali 1 : 50 000 do skali 1 : 25 000.

Powyższe kierunki działania zostały uwzględnione w programach dotyczących opracowania map topograficznych. Ostatni program, aktualnie obowiązujący, to „Program wykonania map topograficznych do celów gospodarczych w latach 1978–1981”.

Ogólne założenia tego programu są następujące:

- mapy będą aktualizowane co 5–15 lat, zależnie od stopnia rozwoju gospodarczego danego regionu; najczęściej mają być aktualizowane mapy obszarów aglomeracji miejskich i okręgów przemysłowych,
- mapy w skalach 1 : 10 000 (1 : 5000) będą opracowane dla obszaru całego kraju do 1981 r., w mniejszym zakresie zaplanowano wykonanie map w skali 1 : 25 000, przy czym zakończenie ich opracowania przewiduje się w następnej pięcioletce,
- mapy w skalach 1 : 50 000 i 1 : 25 000 będą drukowane w dwóch i w czterech kolorach; mapy w skali 1 : 10 000 (1 : 5000) zostaną udostępnione w formie diapozytywów (umożliwiających ich reprodukcję), zaś mapy w skali 1 : 10 000 na życzenie użytkowników mogą być drukowane.

Mapy topograficzne wykonują następujące Przedsiębiorstwa podległe Zjednoczeniu „Geokart”: Państwowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno-Kartograficzne w Warszawie, Okręgowe Przedsiębiorstwa Geodezyjno-Kartograficzne w Krakowie, Poznaniu, Rzeszowie i w mniejszym stopniu OPGK w Białymstoku.

W 1977 r. przedsiębiorstwa te zatrudniały 130 rysunków. Na początku 1979 r. było ich 250 i kadra ta nadal jest zwiększana, ponieważ nie osiągnięto jeszcze stanu zaplanowanego w programie.

We wszystkich przedsiębiorstwach wykonujących mapy topograficzne wprowa-

dzono jednolitą organizację ich opracowywania. W celu zachęcenia rysowników do realizacji tych zadań zmieniono normy, płace i ceny, a wykonanie map topograficznych uznano za zadanie priorytetowe. Stosuje się również priorytet przy rozdziale sprzętu dla tych przedsiębiorstw, szczególnie sprzętu reprodukcyjnego.

W realizacji programu natrafiono na szereg trudności, spowodowanych m.in. przez ograniczone limity zatrudnienia, brak materiałów i sprzętu, a szczególnie sprzętu reprodukcyjnego oraz złe warunki lokalowe. Pomimo tego wykonano już znaczną ilość map topograficznych, dostosowanych do obowiązujących przepisów w zakresie kwalifikacji materiałów geodezyjnych i kartograficznych.

W latach 1977 i 1978 pokryto mapami w skali 1 : 10 000 (1 : 500) ponad 30% powierzchni kraju. Do końca 1979 r. mapy te będą wykonane dla dalszych 35%. Tak więc stan pokrycia tymi mapami będzie wynosił około 65% powierzchni kraju.

Aktualnie w pełnym toku opracowywane są mapy topograficzne w skali 1 : 50 000. Do końca 1978 r. przygotowano do druku mapy pokrywające około 35% obszaru państwa. Opracowane do końca 1979 roku mapy będą pokrywać około 60% powierzchni kraju. Mapy drukuje Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych sukcesywnie, w miarę ich opracowywania przez Państwowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno-Kartograficzne.

Rozpoczęto także opracowanie map topograficznych w skali 1 : 25 000 w drodze generalizacji map w skali 1 : 10 000. Zostały one już wydrukowane dla Lubelskiego Zagłębia Węglowego, a obecnie przystępuje się do opracowania tych map dla dalszych obszarów.

Powiększenia z map w skali 1 : 50 000 do skali 1 : 25 000 są wykonane dla województw ciechanowskiego i stołecznego warszawskiego.

W wyniku realizacji programu w 1981 r. zostanie zakończone opracowanie pierwszej edycji map topograficznych w skali 1 : 10 000 dla potrzeb gospodarczych. W tym samym terminie będą również opracowane mapy w skali 1 : 50 000. Zakończenie druku tej mapy przewiduje się w 1982 r. Dla części obszaru Polski będą również wykonane mapy w skali 1 : 25 000 (głównie jako powiększenia map w skali 1 : 50 000) oraz zostanie zaawansowane opracowanie map w skali 1 : 100 000.

W następnej pięcioletce najważniejszym zadaniem będzie opracowanie map topograficznych w skali 1 : 25 000 w drodze generalizacji map w skali 1 : 10 000. Zakończenie opracowania tych map dla obszaru całego kraju przewiduje się około 1985 r.

Kontynuowana będzie także okresowa aktualizacja map w skali 1 : 10 000. Wykonywane również będą mapy topograficzne w skalach 1 : 100 000 i 1 : 200 000 a następnie 1 : 500 000 i 1 : 1 000 000.

Zamierzenia te mają na celu dostarczenie gospodarce narodowej w następnej pięcioletce pełnego zestawu aktualnych map topograficznych oraz zapewnienie okresowej aktualizacji tych map.

Prawidłowa działalność wielu resortów gospodarczych uzależniona jest od posiadania map topograficznych. Mapy te stanowią również podstawę do opracowania całego zestawu map tematycznych.

Główny Urząd Geodezji i Kartografii przywiązuje dużą wagę do opracowania map topograficznych, zalecając traktowanie ich wykonania jako zadanie priorytetowe.

Przy opracowaniu map topograficznych Główny Urząd Geodezji i Kartografii współpracuje ze Służbą Topograficzną Wojska Polskiego. Obie służby pomagają sobie wzajemnie. Dzięki tej współpracy możliwe jest opracowanie map w skali 1 : 50 000 w stosunkowo krótkim terminie.